

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1932 kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Genom en den 19 februari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 110, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Enligt nuvarande lydelsen av 2 § 1 mom. punkt 7 i 1923 års lag må »tjänster, med vilka är förenad skyldighet att meddela undervisning i gymnastik vid högre allmänt läroverk, realskola eller seminarium för utbildande av manliga folkskollärare», ej innehavas av kvinna. Gällande bestämmelser.

Angående tillkomsten av ifrågavarande stadgande erinras i propositionen:

»I det av särskilda kommitterade den 27 december 1920 avlämnade betänkande och förslag i fråga om kvinnas tillträde till statstjänster, vilket legat till grund för nämnda lag — den så kallade behörighetslagen — anfördes i fråga om lärarbefattningar i gymnastik bland annat, att dessa erhöles en växande betydelse i samma mån uppmärksamheten riktades på verkamma åtgärder för ungdomens fysiska fostran genom idrott och kroppsövningar. Ej minst med hänsyn till de ökade krav, som sålunda ställdes på gymnastikläraren, talade enligt kommitterades mening starka skäl för att i allmänhet undervisningen i gymnastik anförtröddes åt manliga lärare i läroanstalterna för manlig ungdom och åt kvinnliga lärare i de kvinnliga undervisningsanstalterna. I all synnerhet framträdde givetvis önskvärdheten av en dylik uppdelning i fråga om undervisningen på det högre skolstadiet och vid seminarierna. Kommitterade hade på denna grund ansett det böra stadgas, att män skulle såsom dittills äga uteslutande behörighet till gymnastiklärarbefattningar vid de högre allmänna läroverken och vid de manliga folkskoleseminarierna. Vad realskolorna an-

ginge, hade kommitterade, med hänsyn till de i dessa skolor undervisade lärjungarnas lägre ålder, antagit någon olägenhet icke kunna ligga däri, att gymnastikundervisningen vid dylikt läroverk liksom vid statssamskola eventuellt omhänderhades av kvinnlig lärare. Enligt kommitterades förslag skulle alltså undantaget från likställighetsprincipen i den föreslagna lagen begränsas till gymnastiklärarbefattningar vid högre allmänt läroverk och manligt folkskoleseminarium, under det att motsvarande befattningar vid realskola och statssamskola skulle kunna innehavas av man eller kvinna.

I enlighet med yrkanden i vissa yttranden över kommitterades förslag gjordes i det för riksdagen framlagda förslaget till behörighetslag undantag jämväl för gymnastiklärarbefattning vid realskola. Förslaget i denna del bifölls av riksdagen.»

Skolöverstyrelsen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1931 har skolöverstyrelsen hemställt om ändring i behörighetslagens bestämmelser i fråga om gymnastiklärare samt därvid anfört huvudsakligen följande:

Vid tiden för utarbetandet av denna bestämmelse hade de högre allmänna läroverken och de egentliga realskolorna haft endast manliga lärjungar. Enligt beslut av 1927 års riksdag och bestämmelser i 1928 års läroverksstadga skulle emellertid de högre allmänna läroverken vara avsedda antingen endast för manliga lärjungar (högre gossläroverk) eller endast för kvinnliga lärjungar (högre flickläroverk) eller ock, helt eller delvis, för både manliga och kvinnliga lärjungar (högre samläroverk). En realskola kunde vara avsedd endast för gossar (realskola för gossar) eller för såväl gossar som flickor (samrealskola).

Dessa ändringar i organisationen påkallade en ändring av behörighetslagen. Enligt den nuvarande lydelsen av denna vore kvinnor utestängda från gymnastiklärarbefattningar ej blott vid skolor, där enbart gossar undervisades, utan jämväl från sådana högre allmänna läroverk, där antingen enbart flickor eller både gossar och flickor undervisades. Liksom gymnastiklärartjänsten vid en läroanstalt för gossar borde innehavas av man, borde lärartjänsten i gymnastik med lek och idrott vid ett högre allmänt läroverk för flickor besättas med kvinna. Detta förutsatte en ändring såväl i behörighetslagen som i läroverksstadgan. Vid en samrealskola borde gymnastiklärarbefattningen lämpligen stå öppen för såväl man som kvinna. Från rent teoretisk synpunkt kunde det synas motiverat, att så bleve fallet även vid högre samläroverk. Utginge man emellertid från att de manliga lärjungarna å gymnasiet borde undervisas i gymnastik av manlig lärare och de kvinnliga lärjungarna å gymnasiet av kvinnlig lärare och om man dessutom toge hänsyn till att vid flertalet högre samläroverk de manliga lärjungarna vore avgjort överlägsna i antal, ställde sig saken annorlunda. Det vore givetvis mest önskvärt, för att ej säga nödvändigt, att ett större högre samläroverk med kanske 80 à 90 % manliga lärjungar finge manlig gymnastiklärare. Härtill komme, att, enligt vad erfarenheten visat, det ställde sig avsevärt lättare att få en kvinnlig biträdande lärare för flickornas undervisning än att få en biträdande manlig lärare, i fall huvudläraren vore kvinna. Överstyrelsen ansåge sig därför åtminstone i frågans nuvarande läge böra yrka på att även lärarbefattning i gymnastik vid högre samläroverk borde vara förbehållen manlig lärare. Om det i en framtid visade sig, att de högre samläroverken i ungefär samma utsträckning komme att besökas av manliga och kvinnliga lärjungar, komme frågan i ett annat läge.

Enligt § 86 stadgan för statens folkskoleseminarier skulle lärartjänst i gymnastik med lek och idrott vid lärarseminarium bestridas av man och vid lärarinneseminarium av kvinna. Genom beslut den 29 juni 1921 hade denna stadga ändrats i sådan riktning, att seminarium kunde vara avsett även för både manliga och kvinnliga lärjungar (samseminarium).

Då intet särskilt funnes stadgat angående mans eller kvinnas behörighet till gymnastiklärartjänst vid sådant seminarium, vore det tydligen meningen, att dylik tjänst skulle stå öppen för både manlig och kvinnlig sökande. Emellertid kunde föreskriften i behörighetslagen, att tjänst, med vilken vore förenad skyldighet att meddela undervisning i gymnastik vid seminarium för utbildande av manliga folkskollärare, ej finge innehavas av kvinna, möjligen anses stå i strid häremot, då ju ett samseminarium vore avsett för utbildande även av manliga folkskollärare. Om ändring ändock skulle ske i behörighetslagen, syntes det därför överstyrelsen lämpligt, att jämväl sådan ändring vidtoges, att det komme att otvetydigt framgå, att det endast vore gymnastiklärarbefattning vid folkskoleseminarium med uteslutande manliga elever, som ej finge innehavas av kvinna.

Vad överstyrelsen anført gällde ordinarie lärarbefattning i gymnastik med lek och idrott. Givetvis borde liksom hitintills, i den mån så lämpligen kunde ske, biträdande gymnastiklärare vid samläroverk och samseminarium anställas, så att mera mogna kvinnliga lärjungar komme att handledas av kvinnlig lärare.

På grund av vad sålunda anförts har styrelsen hemställt, att 2 § 1 mom. punkt 7 behörighetslagen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

7. tjänster, med vilka är förenad skyldighet att meddela undervisning i gymnastik med lek och idrott vid högre gossläroverk, högre samläroverk, realskola för gossar eller seminarium för utbildande av endast manliga folkskollärare.

Departementschefen motiverar på följande sätt det genom propositionen framlagda lagförslaget:

»Emot skolöverstyrelsens förslag såvitt angår gymnastiklärartjänster vid högre gossläroverk, realskolor för gossar och folkskoleseminarier för endast manliga lärjungar torde icke kunna framställas någon erinran. I fråga om gymnastiklärartjänster vid högre samläroverk och samseminarium synes det vara lämpligt, att i behörighetslagen meddelas en bestämmelse, som tillåter anställande av kvinnlig gymnastiklärare och för manlig lärare förbehåller allenast sådan befattning, med vilken är förenad skyldighet att meddela gymnastikundervisning uteslutande åt manliga lärjungar. Härigenom komma gymnastiklärarbefattningarna vid högre samläroverk och samseminarium i regel att stå öppna för såväl män som kvinnor, men om två gymnastiklärare erfordras vid sådan läroanstalt och undervisningen fördelas så, att med den ena befattningen följer skyldighet att handhava allenast manliga lärjungar, får denna befattning ej innehavas av kvinna. Jag har således funnit mig böra föreslå, att bland undantagna tjänster i behörighetslagen upptagas — förutom gymnastiklärartjänster vid högre gossläroverk, realskolor för gossar och folkskoleseminarier för endast manliga lärjungar — tjänster, med vilka är förenad skyldighet att vid högre samläroverk eller samseminarium meddela gymnastikundervisning uteslutande åt manliga lärjungar.»

Departements-
chefen.

Utskottet. I vad propositionen — i likhet med skolöverstyrelsens ovan återgivna förslag och i överensstämmelse med gällande bestämmelser — innebär att gymnastiklärartjänster vid *högre gossläroverk, realskolor för gossar och folkskoleseminarier för endast manliga lärjungar* ej må innehavas av kvinna, har utskottet icke erinran att framställa.

Vad härefter angår gymnastiklärartjänster vid de *högre samläroverken*, vilka tillkommit genom 1927 års skolreform, innebär behörighetslagen enligt dess nuvarande lydelse, att dessa tjänster ej må innehavas av kvinna. Enligt skolöverstyrelsens mening borde detta åtminstone tillsvidare alltjämt bliva fallet. Såsom skäl härför har skolöverstyrelsen anfört, *att* å gymnasiet de manliga lärjungarna borde undervisas i gymnastik av manlig lärare och de kvinnliga lärjungarna av kvinnlig lärare, *att* vid flertalet av de högre samläroverken de manliga lärjungarna vore avgjort överlägsna i antal, *att* det givetvis vore önskvärt, för att ej säga nödvändigt, att ett större högre samläroverk med kanske 80 à 90 procent manliga lärjungar finge manlig gymnastiklärare *samt att* erfarenheten visat att det ställde sig avsevärt lättare att få en kvinnlig biträdande lärare för flickornas undervisning än att få en manlig biträdande lärare, i fall huvudläraren vore kvinna. Propositionen innebär i detta avseende en avvikelse från skolöverstyrelsens förslag, i det att vid de högre samläroverken endast sådana gymnastiklärartjänster, med vilka är förenad skyldighet att meddela gymnastikundervisning *uteslutande* åt manliga lärjungar, skulle förbehållas männen. Departementschefen anför, att gymnastiklärarbefattningarna vid de högre samläroverken härigenom i regel komme att stå öppna för såväl män som kvinnor, men att, därest två gymnastiklärare erfordrades vid sådan läroanstalt och undervisningen fördelades så att med den ena befattningen följde skyldighet att handhava allenast manliga lärjungar, denna befattning ej finge innehavas av kvinna.

Det synes utskottet som om Kungl. Maj:ts förslag härigenom i alltför vid omfattning öppnat möjlighet för kvinnorna att vinna tillträde till gymnastiklärartjänsterna vid samläroverken. Enligt utskottets mening böra manliga lärjungar regelmässigt handledas i gymnastik och idrott av manliga lärare. Enligt propositionen komme emellertid gymnastiklärartjänsterna vid samläroverken att stå öppna för kvinnor åtminstone i samtliga fall, där lärjungeantalet icke är så stort eller förhållandena eljest sådana att två gymnastiklärartjänster kunna inrättas. Utskottet finner en sådan ordning särskilt otillfredsställande för sådana fall, då till följd därav undervisningen av manliga lärjungar i de högre klasserna komme att handhavas av kvinna, och har för den skull velat föreslå, att åtminstone de tjänster, med vilka är förenad skyldighet att vid samläroverk å *gymnasiet* meddela undervisning i gymnastik med lek och idrott åt manliga lärjungar, icke må innehavas av kvinna. Ett sådant förbehåll innebure icke något hinder att såsom hitintills brukat ske förordna biträdande kvinnlig lärare för undervisningen av de kvinnliga lärjungarna eller att — därest undantagsvis så skulle befinnas lämpligt — låta kvinnlig lärare därjämte handhava undervisning av manliga elever på realskolstadiet. Ej heller skulle därigenom uteslutas att i fall antalet kvinnliga lärjungar vid något samläroverk

komme att överstiga antalet manliga lärjungar förordna kvinna till huvudlärare, under förutsättning allenast, att undervisningen av manliga lärjungar å gymnasiet komme att handhavas av manlig lärare. Utskottet förutsätter såsom självklart, att vid uppdelning av undervisningen å olika lärare manliga lärjungar i en eller annan klass å gymnasiet icke sammanföras med kvinnliga lärjungar och kvinnlig lärare därigenom utestänges från behörighet att handhava undervisningen av de kvinnliga lärjungarna.

Vad vidare angår gymnastiklärartjänster vid sådana *samseminarier*, vilka enligt en år 1921 verkställd ändring i stadgan den 3 juli 1914 för statens folkskoleseminarier kunna inrättas, ger nuvarande lydelse av förevarande punkt i behörighetslagen närmast vid handen, att sådana tjänster icke skulle få innehavas av kvinna. Skolöverstyrelsen anför emellertid härutinnan, att då intet särskilt vore stadgat angående mans eller kvinnas behörighet till gymnastiklärartjänst vid samseminarium — under det att sådana stadganden meddelats rörande gymnastiklärartjänst vid seminarium för enbart manliga eller enbart kvinnliga elever — vore det tydligen meningen, att dylik tjänst skulle stå öppen för både manlig och kvinnlig sökande; sådan ändring i behörighetslagen borde dock vidtagas, att det otvetydigt framginge, att denna lag icke innebure hinder häremot. Propositionen avviker även i detta avseende från skolöverstyrelsens förslag, i det att samseminarium likställas med samläroverk och således gymnastiklärartjänst vid samseminarium tänkes kunna förbehållas männen för det fall att med tjänsten är förenad skyldighet att undervisa *uteslutande* manliga lärjungar. Enligt utskottets mening har emellertid Kungl. Maj:ts förslag likväl i alltför ringa utsträckning förbehållit undervisningen av manliga lärjungar vid samseminarium åt manlig lärare. Utskottet anser, att det överhuvud icke bör komma i fråga att till så pass mogen ålder komna män som de manliga lärjungarna vid folkskoleseminarierna undervisas i gymnastik och idrott av kvinnlig lärare. I överensstämmelse härmed föreslår utskottet jämväl, att tjänster, med vilka är förenad skyldighet att vid samseminarium meddela undervisning i gymnastik med lek och idrott åt manliga lärjungar, icke må innehavas av kvinna.

Enligt såväl skolöverstyrelsens förslag som propositionen må gymnastiklärartjänst vid *samrealskola* innehavas av kvinna. Härutinnan har ej utskottet någon erinran att framställa.

Slutligen kan erinras om de framlagda förslagens betydelse såtillvida, att medan behörighetslagen enligt nuvarande lydelse avser gymnastiklärartjänster vid alla högre allmänna läroverk, således efter 1927 års skolreform icke blott goss- och samläroverk utan även *flickläroverk*, dessa senare nu icke omnämnas i behörighetslagen; hittills förefintliga hinder mot att tillsätta gymnastiklärartjänsterna vid flickläroverken med kvinnliga innehavare undanröjas således härigenom.

På grund av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. punkt 7 lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag skall erhålla följande ändrade lydelse:

7. tjänster, med vilka är förenad skyldighet att vid högre gossläroverk, realskola för gossar eller folkskoleseminarium för endast manliga lärjungar meddela undervisning i gymnastik med lek och idrott eller att vid högre samläroverk eller samseminarium meddela sådan undervisning *uteslutande* åt manliga lärjungar.

7. tjänster, med vilka är förenad skyldighet att vid högre gossläroverk, realskola för gossar eller folkskoleseminarium för endast manliga lärjungar meddela undervisning i gymnastik med lek och idrott eller att vid högre samläroverk *å gymnasiet* eller vid samseminarium meddela sådan undervisning åt manliga lärjungar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

Stockholm den 26 april 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman*, *Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck*, *Svenson* i Eskhult*, *Schlyter*, *Bissmark*, *Öhman* och *Jonsson* i Lycksele;

från andra kammaren: herrar *Björkman*, *Lindqvist* i Halmstad, *Nilsson* i Antnäs, *Olsson* i Rimforsa*, *Hedlund* i Östersund, *Johansson* i Brånalt* och *Christenson** samt fru *Östlund*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Åkerman*, *Klefbeck*, *Schlyter*, *Jonsson* i Lycksele, *Lindqvist* i Halmstad och *Olsson* i Rimforsa samt fru *Östlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.